

ROZPRAWY

Czesław Kupisiewicz

Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

Paradygmat szkoły przyszłości

Dla potrzeb tego artykułu terminu „paradygmat” będę używał w potocznym znaczeniu „typowy przykład lub model do wzorowanie się lub/i wykorzystania”. W odniesieniu do szkoły jako głównej instytucji kształceniowej tak rozumianym terminem posługiwano się w dotychczasowej literaturze pedagogicznej, wyróżniając następujące rodzaje paradygmatów: szkoły tradycyjnej, nazywanej również „starą” lub „konwencjonalną”; antyszkoły, tzn. postulatu zbudowania społeczeństwa bez tej instytucji; szkoły alternatywnej, szkoły ustawicznie doskonalonej oraz szkoły przyszłości.

O wszystkich – poza ostatnim – paradygmatach pisałem już obszernie w kilku moich publikacjach, jak „Paradygmaty i wizje reform oświatowych” (1985) oraz „Szkoła w XX wieku” (2006). Do tych też źródeł odsyłam Czytelników zainteresowanych zaznajomieniem się z konstytutywnymi cechami owych paradygmatów. W tym natomiast artykule koncentruję uwagę przede wszystkim na paradygmacie szkoły przyszłości, aczkolwiek staram się go nie izolować nadmiernie od pozostałych tam, gdzie to jest wskazane.

Tyle tytułem wstępu. Przejdźmy teraz do prezentacji głównego tematu niniejszego artykułu.

Narzekania na obecny model szkoły stały się zjawiskiem powszechnym. I chociaż nie wysuwa się już – jak w latach sześćdziesiątych – postulatu descholaryzacji społeczeństwa, a tym samym zlikwidowania szkoły jako instytucji rzekomo anachronicznej, to jednak coraz częściej pojawiają się żądania, aby zastąpić „dzisiejszą szkołę” – „szkołą jutra”, czy też, w innej konwencji terminologicznej – „szkołą przyszłości”. Podstawę tych żądań stanowi przekonanie o rozlicznych niedostatkach szkoły obecnej. Jakie są te niedostatki? Co należałoby zrobić, aby je usunąć, a przynajmniej złagodzić? Jakiego trzeba poczynić kroki w celu zbudowania modelu „szkoły przyszłości”, a następnie jego wdrażania, najpierw pilotażowego, później natomiast – po niezbędnej weryfikacji i korekcie wersji wyjściowej – masowego?

Niniejsze opracowanie stanowi próbę udzielenia odpowiedzi zarówno na te, jak i inne, ale związane z nimi pytania. Punktem wyjścia oraz celem końcowym tej próby są przy tym współczesne polskie realia edukacyjne.

Krytyka szkoły

W ujęciu syntetycznym odnosi się ona do takich „obszarów ocen”, jak:

1. obszar objawów zewnętrznych – znaczna liczba dzieci i młodzieży przeżywa podczas nauki szkolnej różnorodne stany lękowe i stesy; uczniowie pracują niekiedy 40 i więcej godzin tygodniowo, co znacznie ogranicza ich rozwój zdrowotny i fizyczny (zwłaszcza przy ograniczonej liczbie zajęć z wychowania fizycznego i sportu); zjawisko korepetycji stało się zjawiskiem masowym na wszystkich szczeblach zinstytucjonalizowanego kształcenia, łącznie z nauczaniem początkowym; spora liczba dzieci i młodzieży boryka się z różnymi formami niepowodzeń szkolnych, poczynając od przejściowych opóźnień w nauce, a kończąc na drugoroczności i odsiewie; aktywność nauczyciela na lekcji zdecydowanie dominuje nad aktywnością uczniów, czego wyrazem jest, że od 50 do 80 % wypowiedzianych w nauczaniu słów przypada na nauczyciela; oceny i stopnie szkolne są w wielu przypadkach nieobiektywne i zamiast zachęcać, zniechęcają uczniów do pracy itp.
2. obszar dydaktyczny – uczenie się w szkole jest procesem wymuszonym, pozbawionym przyjemności, w związku z czym jego wyniki są na ogół nikłe; uczniowie opanowują przeważnie wiadomości, a nie umiejętności, łącznie z umiejętnością rozwiązywania problemów teoretycznych i praktycznych; nauczanie jest bez reszty podporządkowane ocenianiu, które z kolei odnosi się głównie do końcowych efektów pracy dzieci i młodzieży, a nie do sposobów ich uzyskiwania, co z reguły jest równie istotne jak te efekty;
3. obszar biofizjologiczny – stesy blokują działalność twórczą uczniów; szkoła faworyzuje typ uczenia się werbalno-abstrakcyjnego, zaniedbując typy pozostałe, w wyniku czego dzieci i młodzież nie rozwijają się – wbrew deklaracjom – wszechstronnie;
4. obszar sociopedagogiczny – liczą się prawie wyłącznie osiągnięcia poznawcze uczniów; szkoła nie docenia wychowawczego znaczenia emocji oraz oddziaływania na sferę wolicjonalną dzieci i młodzieży; nauczyciel musi spełniać trzy role: dozorczy, kaznodziei i terapeuty, musi też sądzić, moralizować i selekcjonować, nie zawsze mając ku temu wystarczającą podstawę; w wielu wypadkach szkoła stanowi swoistą przechowalnię młodzieży, hamując jej inicjatywę, przedsiębiorczość i poczucie odpowiedzialności za słowa i czyny; zasada „coraz więcej szkoły”, wyraźnie faworyzowana przez administrację oświatową, zabija, a przynajmniej

tlumi w wychowankach wiarę we własne siły i przejawy samodzielności; rodzi niepewność i lęk, przyzwyczajają do szablonowego myślenia i działania;

5. obszar społeczno-polityczny – szkoła przyczynia się do utrwalenia istniejących podziałów społecznych; zbyt wcześnie i rygorystycznie zarazem dzieli kształcenie na ogólne i zawodowe; rozdziela świadectwa i dyplomy, które najczęściej – a nie rzeczywiste kompetencje – wyznaczają późniejsze role społeczne, w związku z czym już uprzywilejowani uzyskują dodatkowe przywileje;
6. obszar fenomenologiczny – nauczanie niesłusznie utożsamia się w szkole z uczeniem się; rosną koszty kształcenia, przy czym ostatnio znaczną ich część przerzuca się na barki rodziców; szkolną edukację pozbawia się często związku z problemami codziennego życia i aktualnymi wydarzeniami społeczno-politycznymi, gospodarczymi i kulturalnymi.

Zbudowanie szkoły wolnej od tych niedostatków jest przedmiotem usilnych niekiedy zabiegów tak teoretyków, jak i praktyków wychowania. Jest to zatem warunek konieczny, aczkolwiek niewystarczający, zbudowania „szkoły przyszłości”.

Szkoła przyszłości – założenia i ogólna wizja

Wiedza stanowi obecnie podstawę ekonomicznego, społecznego i kulturalnego rozwoju tak społeczeństwa, jak i poszczególnych jednostek. W związku z tym powinna zajmować priorytetową pozycję we wszystkich planach przebudowy funkcjonowania i rozwoju kraju, w tym edukacji. Dlatego też przekształcenie szkoły obecnej w szkołę przyszłości wymaga respektowania następujących założeń ogólnych:

1. Każdy człowiek powinien mieć zapewnione warunki, aby mógł się uczyć stosownie do własnych chęci i możliwości zarówno w dzieciństwie, jak i późniejszych okresach życia. W tym kontekście tradycyjny podział tego życia na okresy zabawy, nauki i pracy zawodowej traci rację bytu, ponieważ uczyć trzeba się przez całe życie.
2. Wszystkim dzieciom trzeba zapewnić możliwie szeroki zasób trwałej wiedzy i operatywnych umiejętności oraz ukształtować w nich potrzebę i nawyk ustawicznego uczenia się.
3. Niezbędne jest możliwie gruntowne rozpoznanie uzdolnień wykazywanych przez każdą jednostkę oraz zapewnienie warunków i środków umożliwiających optymalny rozwój tych uzdolnień. Przesłankę tego założenia stanowi teza, że każdy człowiek – wyłączając przypadki patologiczne – wykazuje określone uzdolnienia, które szkoła powinna ujawniać i rozwijać.

4. Poziom pracy dydaktyczno-wychowawczej zależy w znacznym stopniu od nauczyciela, od jego wiedzy i kwalifikacji pedagogicznych. Trzeba zatem zapewnić mu adekwatne do jego odpowiedzialnej misji warunki pracy i placu.
5. Wychowanie powinno kształtować u dzieci i młodzieży respekt dla humanistycznych wartości, rozwijać zgodne z tymi wartościami postawy, pobudzać do samodzielnego myślenia i działania, wdrażać do ponoszenia odpowiedzialności za słowa i czyny, uczyć tolerancji, wykazywać nieodczowność ustawicznego doskonalenia siebie i własnego otoczenia.
6. Szkoła, stanowiąc główną instytucję edukacyjną, powinna w przyszłości ściślej niż kiedykolwiek współpracować z pozostałymi instytucjami oświatowymi i wychowawczymi, z czym wiązać się będzie rozbudowa sprawowanych przez nią zadań opiekuńczych i diagnostycznych, a także zmiana dotychczasowego modelu programowo-metodycznego i organizacyjnego.

Respektowanie tych założeń, łącznie z zapewnieniem niezbędnych dla ich realizacji środków powinno doprowadzić do zbudowania „szkoły przyszłości”. Charakteryzować ją będą następujące właściwości:

Szanse edukacyjne dzieci staną się bardziej niż obecnie wyrównane; wybór zawodowego toru kształcenia będzie się dokonywał później niż teraz; wzrośnie wpływ pozaszkolnych instytucji oświatowo-wychowawczych na dzieci i młodzież; dalszej rozbudowie poddane zostaną różne formy kształcenia na odległość, łącznie ze studiami wyższymi; nauczanie będzie silniej niż dzisiaj zindywidualizowane; zaniknie lub zostanie złagodzony podział kształcenia na formy szkolne i pozaszkolne, młodzieżowe i dla dorosłych; edukację będzie się traktować jako intratną formę inwestycji; ludzie będą się uczyć nie po to, aby zdobywać kolejne dyplomy i związane z ich posiadaniem możliwości zawodowego awansu, lecz dla własnego, jak najpełniejszego rozwoju.

Warunki urzeczywistnienia wizji „szkoły przyszłości”

Zbudowanie „szkoły przyszłości” wymaga:

1. objęcia wychowaniem przedszkolnym wszystkich dzieci w wieku od 3 do 5 lat, których rodzice będą sobie tego życzyć;
2. wczesnego rozpoznawania i rozwijania uzdolnień wykazywanych przez uczniów, w czym pomocna powinna się okazać indywidualizacja zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych oraz – w miarę możliwości – pozaszkolnych;
3. przygotowania uczniów do systematycznego uczenia się przez całe życie, m.in., poprzez wyposażenie ich w racjonalną technikę gromadzenia, selekcji i analizy informacji oraz posługiwania się nimi w celu zdobywania potrzebnych im wiadomości i umiejętności, łącznie z umiejętnością rozwiązywania problemów;

4. zharmonizowania administracyjnych poczynań i decyzji oświatowych, podejmowanych na szczeblu centralnym, z poczynaniami i decyzjami władz lokalnych i samorządowych;
5. dbałości o poprawę wyników nauczania i wychowania w szkołach wszystkich typów i szczebli, czemu powinno m.in. służyć postulowane już w tym raporcie zastąpienie transmisyjno - reproduktywnej doktryny nauczania przez doktrynę generatywną;
6. radykalnej reformy programów nauki szkolnej, w tym kanonu kształcenia i wykształcenia ogólnego;
7. wzrostu budżetowych i pozabudżetowych nakładów na oświatę i szkolnictwo wyższe.

Cele edukacji w „szkole przyszłości”

Głównym celem nauczania i wychowania, realizowanym przez „szkołę przyszłości”, powinno być dążenie do harmonijnego i wszechstronnego zarazem rozwoju każdego ucznia pod względem umysłowym, społeczno-moralnym, fizyczno-zdrowotnym, estetycznym i ogólnotechnicznym. Aby ten cel zrealizować, „szkoła przyszłości” musi być: powszechnie dostępna; drożna; otwarta na szczeblu średnim i wyższym dla młodzieży o odpowiednich aspiracjach i predyspozycjach; powiązana z potrzebami środowiska lokalnego i wspierana przez to środowisko, wrażliwa na przekształcenia cywilizacyjne oraz potrzeby społeczne, gospodarcze i kulturalne; podmiotowa wobec uczniów i nauczycieli oraz współkształtowana przez rodziców; zapewniająca możliwie jednakowe szanse edukacyjne dzieciom i młodzieży z różnych środowisk; wrażliwa na potrzeby uczniów niepełnosprawnych oraz wymagających specjalnej troski edukacyjnej; nastawiona na zachowania i umacnianie zdrowia oraz naturalnego środowiska człowieka, a ponadto wyposażona w możliwości prezentowania wychowankom zróżnicowanych ofert i ścieżek edukacyjnych.

W innej konwencji terminologicznej, popularyzowanej ostatnio w krajach zachodnich, cele realizowane przez „szkołę przyszłości” można ujmować w kategoriach celów umysłowych, zawodowych, społeczno-kulturalnych i osobistych.

Gdy chodzi o cele dotyczące wychowania umysłowego, to ich właściwa realizacja powinna zapewnić uczniom:

1. opanowanie podstawowych umiejętności instrumentalnych (czytanie ze zrozumieniem, pisanie, sprawność w wykonywaniu operacji arytmetycznych), korzystanie z dostępnych źródeł informacji, a także biegłość w wypowiadaniu się na piśmie i ustnie w języku ojczystym oraz przynajmniej w jednym języku obcym;
2. rozwój umysłowy, w tym umiejętność dostrzegania, formułowania i rozwiązywania problemów; posługiwanie się posiadaną wiedzą dla zdo-

bywania nowych wiadomości; rozwój zainteresowań poznawczych oraz potrzebę uczenia się przez całe życie; budowanie sądów i ocen w sposób samodzielny i równocześnie oparty na sprawdzonych, racjonalnych przesłankach; podejmowanie decyzji na podstawie pełnego rozeznania warunków wyjściowych oraz przewidywanych skutków; zrozumienie dla dokonujących się w świecie przemian.

Z kolei dzięki urzeczywistnieniu celów zawodowych młodzież powinna nauczyć się:

1. oceniać różne zawody pod kątem zgodności z własnymi możliwościami, uzdolnieniami i zainteresowaniami i na tej podstawie rozstrzygać o wyborze optymalnego kierunku dalszej nauki lub pracy zawodowej;
2. rozumieć potrzebę i rozwijać w sobie dążenie do stałego doskonalenia własnych umiejętności zawodowych oraz ekonomicznej samodzielności;
3. cenić walory i społeczną wartość rzetelnie wykonywanej pracy jako podstawowej formy egzystencji człowieka.

Realizacja celów społeczno-kulturalnych, odpowiadająca wymogom współczesności, powinna zapewnić uczniom:

1. rozumienie innych ludzi, ich poglądów, dążeń i postaw, oraz umiejętność komunikowania się i ewentualnej współpracy z tymi ludźmi na zasadzie wzajemnego zrozumienia i zaufania;
2. znajomość odmiennych od uznawanego za własny systemów wartości, szacunek dla idei i postaw humanistycznych, tolerancję dla odmiennych poglądów i przekonań;
3. znajomość podstawowych instytucji i mechanizmów życia społecznego i politycznego w skali lokalnej, ogólnopolskiej i międzynarodowej; gotowość do uczestnictwa w tym życiu; szacunek dla wartości demokratycznych; troskę o naturalne środowisko człowieka i dbałość o racjonalne gospodarowanie energią i surowcami;
4. szacunek dla tradycji i respektowanie utrwalonych przez nią i dzięki niej norm postępowania.

Cele osobiste, konsekwentnie i racjonalnie wcielane w życie przez „szkołę przyszłości”, powinny zagwarantować dzieciom i młodzieży:

1. opanowanie niezbędnego zasobu wiadomości i nawyków dotyczących higieny, racjonalnego odżywiania się i zachowania sprawności fizycznej;
2. przyswojenie sobie zasad społeczno-moralnego postępowania zgodnych z uznawanym społecznie systemem wartości;
3. rozwój emocjonalnej wrażliwości na piękno, prawdę i dobro zarówno w sensie receptywnym, jak i kreatywnym;
4. rozbudzenie potrzeby stałego doskonalenia się pod względem umysłowym, wolicjonalnym i charakterologicznym.

Treść nauczania w „szkole przyszłości”

Pod względem formalnym zmiany wprowadzone do treści nauczania realizowanych przez „szkołę przyszłości” powinny głównie polegać na:

1. Aktualizacji, koncentracji i integracji materiału, czemu służyłoby np. utworzenie skomasowanych przedmiotów pokrewnych, odpowiednich „bloków tematycznych”, jak np. matematyczno-przyrodniczego, społeczno-humanistycznego, artystycznego i rekreacyjno-sportowego.
2. Daleko idącym zróżnicowaniu treści w obrębie poszczególnych bloków na różne co do zakresu i stopnia trudności warstwy, aby z nauczania mogli z pożytkiem korzystać nie tylko – jak głównie teraz – uczniowie przeciętnie zdolni, lecz również słabi i utalentowani, wykazujący uzdolnienia teoretyczne i praktyczne.
3. Faworyzowaniu nie tyle wiadomości encyklopedycznych, ile rozwoju zdolności poznawczych, w tym przede wszystkim myślenia, nie tyle uczenia się na pamięć określonych formuł, wzorów, reguł postępowania itp., ile na kształtowaniu umiejętności, przekonań i postaw, wiązaniu teorii z praktyką życia codziennego, szybkim reagowaniu na istotne wydarzenia i procesy społeczne, gospodarcze, naukowe, kulturalne i techniczne.
4. Liczeniu się z faktem, że szkoła nie jest obecnie dla uczniów jedynym – jak przed laty – lecz jednym z wielu źródeł wiedzy oraz terenem pobudzania ich zainteresowań poznawczych oraz kształtowania przekonań i postaw.
5. Ekspozycji przy doborze treści kształcenia nie tyle oddzielnie rozpatrywanych potrzeb bądź ucznia (*student centered*), bądź społeczeństwa (*society centered*), bądź wreszcie poszczególnych przedmiotów nauczania (*subject centered*), ile na łącznym traktowaniu tych potrzeb, które przecież nie wykluczają się, lecz warunkują i uzupełniają wzajemnie.

Z kolei sprawa *kanonu* kształcenia ogólnego. Punktem wyjścia jego budowy dla potrzeb „szkoły przyszłości” można by uczynić – wzorem Węgierskiej Akademii Nauk – następujący plan nauczania dla dzieci i młodzieży do 18 roku życia: język ojczysty i co najmniej jeden język obcy wraz z historią literatury polskiej i powszechnej; matematyka, ujęta z jednej strony w kategoriach autonomii wewnętrznej, z drugiej zaś – w kategoriach szerokich zastosowań w naukach przyrodniczych, technicznych i społecznych; blok przedmiotów przyrodniczych, w którym zjawiska i procesy biologiczne, chemiczne i fizyczne byłyby traktowane w sposób zintegrowany, a nie według sztucznie przeprowadzonych linii demarkacyjnych; historia i zagadnienia społeczno-polityczne, również ujęte w blok eksponujący określone wydarzenia historyczne na szerokim tle warunkujących je zjawisk i procesów społecznych, kulturalnych, naukowych, technicznych i ekonomicznych, w związku z czym historia byłaby nie tylko historią polityczną lecz

również historią epokowych wynalazków, dzieł sztuki i architektury itd.; wychowanie estetyczne – przygotowujące dzieci i młodzież do rozumienia muzyki, malarstwa i rzeźby, do przeżywania zawartych w tych dziełach wartości, a także wyrabiające u wychowanków podstawowe umiejętności estetycznej ekspresji, przy czym temu celowi służyłyby nie tylko zajęcia lekcyjne, lecz również pozalekcyjne i pozaszkolne, prowadzone w wyspecjalizowanych placówkach; wychowanie fizyczne, którego zadaniem byłoby zapewnienie uczniom prawidłowego rozwoju oraz rozwinięcie ich sprawności i tężyzny fizycznej; a także – w końcu, ale nie na końcu – wychowanie techniczne, które zapewniłoby dzieciom i młodzieży podstawowe wiadomości i umiejętności z dziedziny rolnictwa i biotechniki, nowoczesnej technologii, organizacji pracy i ekologii, a ponadto umiejętność obsługi i konserwacji nowoczesnych maszyn i aparatów, łącznie z komputerami, które odgrywają w naszym życiu coraz większą rolę.

W wyniku pomyślnej realizacji tego planu uczniowie powinni, po pierwsze, poznać podstawowe prawa rządzące przyrodą i społeczeństwem oraz zasady logicznego myślenia, a także zrozumieć zasady i dostrzegać wzajemne oddziaływania procesów przyrodniczych i społecznych; po drugie, umieć posługiwać się językiem ojczystym w sposób logiczny i poprawny w zakresie wszelkich form komunikowania się tym językiem, a także opanować jeden język obcy oraz umieć nauczyć się jeszcze w krótkim czasie drugiego języka; oraz po trzecie, potrafić określić kierunek własnej drogi życiowej oraz wprowadzać do niego konieczne modyfikacje, wynikające z postępu naukowo-technicznego, a ponadto dysponować umiejętnością odnajdywania siebie w twórczości naukowej, technicznej i artystycznej oraz dawać temu wyraz w wykonywanej pracy.

Mówiąc ogólnie, a zarazem językiem znanego raportu UNESCO pt. „Uczyć się, aby być”, nowoczesny kanon kształcenia ogólnego powinien „uczyć, jak żyć; uczyć, jak się uczyć, aby przez całe życie móc przyswajać nową wiedzę; uczyć myśleć swobodnie i krytycznie; uczyć kochać świat i czynić go bardziej ludzkim; uczyć, jak się rozwijać samemu w pracy twórczej i dzięki niej”.

Niebezpieczeństwo przeciętności

Obecna szkoła nie sprzyja wychowaniu człowieka dysponującego scharakteryzowanymi wyżej właściwościami. Stosuje ona bowiem przeciętne metody i środki pracy dydaktyczno-wychowawczej, stawia dzieciom i młodzieży przeciętne wymagania, jest zorientowana pod względem stopnia trudności realizowanego materiału i tempa pracy na lekcji na przeciętnego ucznia, w związku z czym tracą na tym z jednej strony wychowankowie mniej zdolni, z drugiej zaś – ponadprzeciętni.

„Szkoła przyszłości” nie może sobie pozwolić na takie marnotrawstwo. Dlatego też musi ona w zasadniczy sposób zmienić treść, metody, organizację i

warunki kształcenia. Zmiany te, mówiąc najogólniej, powinny doprowadzić do tego, aby uczniowie chcieli i umieli uczyć się samodzielnie, aby przyswajali sobie wiedzę operatywną i umieli z niej korzystać zarówno przy zdobywaniu nowych wiadomości i umiejętności, jak i rozwiązywaniu problemów wykraczających poza ramy szkolnej konwencji.

Nauczyciel

Zbudowanie „szkoły przyszłości” wymaga istotnego polepszenia nauczycielskich kwalifikacji. Chodzi przy tym o kwalifikacje merytoryczne, dotyczące treści i zakresu wiedzy nauczanego przedmiotu (lub przedmiotów) i metodyczne, odnoszące się do sposobu, organizacji i środków nauczania. Oprócz tego nauczyciel powinien być w „szkole przyszłości” wzorem do naśladowania przez uczniów, co również należy brać pod uwagę, przygotowując go do pracy z dziećmi i młodzieżą. „Nauczyciel-instruktor” musi zatem ustąpić miejsca nauczycielowi, który oprócz umiejętności przekazywania uczniom wiedzy będzie także ich powiernikiem, doradcą, inspiratorem różnorakich poczyniń poznawczych i społecznych, partnerem, a w razie potrzeby sędzią i zdecydowanym wykonawcą dyscyplinujących dzieci i młodzież zadań. Dopiero wtedy szkoła ucząca przede wszystkim odpowiadać, przekształci się w szkołę, która będzie kładła silny nacisk na to, aby uczyć (i nauczyć) uczniów pytać. Dopiero wtedy realizowany przez szkołę proces wychowania będzie wyznaczany przez takie hasła, jak samookreślanie się, indywidualizacja zabiegów wychowawczych, uspołecznianie oraz rzeczywiste, a nie tylko deklarowane – powiązanie szkoły z życiem. I dopiero takie wychowanie zamknie drogę wiodącą do „uśredniania” czy wręcz niwelowania indywidualności, prowadzonego w myśl odgórnie narzucanych szkole uniformizujących wzorców i zapewni uczniom faktyczny, wielostronny rozwój.

Próba syntezy

Rekapitulując możemy stwierdzić, że „szkołę przyszłości” powinny charakteryzować następujące cechy:

1. Zaspokajanie zróżnicowanych potrzeb duchowych i fizycznych uczniów, w czym znaczny udział miałaby ich wielostronna aktywność. W związku z tym praca szkoły służyłaby przede wszystkim:
 - opanowaniu przez dzieci i młodzież usystematyzowanych podstaw wiedzy ogólnej wraz z umiejętnością jej samodzielnego zdobywania i racjonalnego posługiwania się nią;
 - kształtowaniu u uczniów wartościowych motywów uczenia się oraz intelektualnej otwartości;

- wdrażaniu wychowanków do samorealizacji przez bogate życie duchowe;
 - formowaniu u uczniów umiejętności współżycia w demokratycznym społeczeństwie pluralistycznym oraz wyrabianiu u nich poczucia odpowiedzialności za wypowiedane słowa i podejmowane czyny.
2. Kształtowaniu u uczniów podmiotowości, samorządności, partnerstwa i umiejętności współpracy z innymi jako podstawy działania i stosunków na co dzień.
 3. Wyrabianie u wychowanków poczucia tolerancji i postaw zgodnych z założeniami pluralizmu i poszanowaniu praw człowieka.
 4. Indywidualne podejście do dzieci i młodzieży, wielostronna troska o ucznia, o jego nieskrępowany rozwój, jednak nie przeciwstawny poczuciu więzi zespołowej i lojalności wobec interesu zbiorowego.
-

The paradigm of the future school

In the article the author presents the basic ideas for school as a changing institution. The author raises a key question: how to change the school? What does it mean to change the model of school? The author presents the criticism of the contemporary school and then describes and explains the principles of the future school.

The questions included in the article are essential to understand the tasks of school and the prospects of its development.